

AZ EGRI PÜSPÖKSÉG MÉRNÖKE VOLT — AGGTELEKNÉL

A világ első barlangtérképének készítője

Az Országos Széchenyi Könyvtár Térképtára egy páratlan értékű térképet mondhat a magáénak. Ezt a térképet Szartory József, az egri püspökség mérnöke készítette az aggteleki barlangról. A térképnek ez a fennmaradt másolata 47,50 x 64 cm nagyságú, és német nyelvű címe magyar fordításban így hangzik:

„Gömör vármegyében, Aggteleknél található barlang ideális térképe, melyet 1794. április 28-án Szartory József püspöki mérnök járt be és sajátkezűleg vett fel. Megjegyzés: nemes Farkas János és nemes Czékus eskütt jelenlétében.”

Lássuk először is, hogy kik voltak ezek a térképen megjelölt személyek.

Szartory József ismeretlen helyen, 1753-ban született, s 1786-ban állott az egri püspökség szolgálatába. Egy sor igen fontos és szép kivitellű térkép maradt utána. Egyik legnevezetesebb munkája Eger város térképe 1787-ből. Ennek a mappának egyik értéke, hogy eltérő színekkel meg van különböztetve a püspöki birtokrész a káptalanitól. Egyébként a kutatás azt tanúsítja, hogy ezt 1800-ban nagy formátumban lemásolta Neuwirth Vince ügyes kezű egri joghallgató. Ez a térkép nemcsak az Országos Levéltár térképgyűjteményében található meg, de a városházáról származóan a Dobó István Vármúzeum térképanyagában is.

Nemes Farkas János gróf Eszterházy Károly püspök építési irodájának vezetője, úgynevezett „Bauschreiber”-e volt. Az agilis férfiú nyughatatlanul járta a hegyeket és értékes anyagok után kutatott. Így akadt szénre, márványra és tetőfedő palára.

Nem hagyhatjuk szó nélkül, hogy ekkor Egerben a korszak jeles szakferfiainak munkálkodtak. Fazola Henrik vas nyomában járt, s talált is. Markhót Ferenc a vármegye gyógyvizeit: az egrit a parádi és a tarit vizsgálta, s derítette fel összetételüket és gyógyhatásukat. Ennek nyomán létesítették például az egri rác

tökések a parádi timsóüzemet.

A térképen szereplő Czékus Gömör vármegye hites esküdtje volt mely megyének a területén a cseppkőbarlang feküdt.

Mint majd a későbbiekben látni fogjuk, a csoport negyedik tagja Carlo Adami luganói születésű szobrász, kőfaragó, stukkátor és márványos volt.

Rendkívül érdekesek a Baradla 1794. évi feltérképezésének a körülményei. Robert Towson neves angol geológus magyarországi útja során, 1793-ban — 1 évvel a térkép elkészülte előtt! — Egerben is járt, értékes képet festve városunkról. De a környéken is bűvárkodott, s Heves megyei útján Farkas János volt a kísérője. Az anglus geológus járt az aggteleki cseppkőbarlangban is. Nem tartható kizártnak, hogy ezen az útján elkísérte Farkas János is, vagy legalábbis értesült arról.

1794. április 26. előtti napok egyikén Farkas János ezt jegyezte fel a gondosan és pontosan vezetett építési naplóba:

„Az ingenieurrel (azaz Szartoryval, S. I.) és Adami kőfaragó mesterrel a hegyek közé akarunk menni, s arra 4—5 napot szánni, hogy ebben a száraz időben, melyben mindent meg lehet járni, igazán megkereshessük és kitanulhassuk azt, hogy s mint van az, amit észre vettünk, ha Excellenciád méltóztatna megengedni.” — Eszterházy püspök bejegyezte a naplóba: „Megengedem.”

1794. április 26-án pedig más ezt írta be Farkas János a püspöki építési iroda naplójába:

„Excellenciád kegyelmes engedelme mellett odajártunk az ingenieurral és Adami olasz mesterrel 5 nap, csekély itéletünk szerint nem jártunk híjában és szorgalmatosságunknak bizonyítására mutathatunk be valamit Excellenciádnak mind az árman, amely nap és órán fogja Excellenciád parancsolni, s amikor nem fogunk alkalmatlankodni.” Csak joggal feltételezhető, hogy letört cseppkőképződ-

ményeket mutattak be Eszterháznak, de azoknak semminemű gazdasági haszna nem lévén, tovább már szóba se került az ügy.

Szartory József püspöki mérnök, a jeles geodéta, társaik fákllyafénye mellett a vizes, sáros csúszós és rendkívüli nehézségekkel terhes barlangban remek munkát végeztek. A térkép a barlang üregét, a bejáratról úgynevezett Vaskapuig ábrázolja. 1740 méter hosszúságban a főágban, és 430 méter hosszban a mellékágban. Bendefy László, a jeles geológus és a műszaki tudományok kandidátusa megállapította, hogy a modern geodéziai műszerekkel dolgozó Konrád Ödön 1934. évi térképével összevetve a barlangjáratok vezérvonalai meglehetősen jól egyeznek. (!)

A térképen található beosztás arra enged következtetést, hogy Szartory térképéhez szöveges leírás is készült. Valóban! Ezt nemes Farkas János, az egri püspöki építési iroda vezetője készítette el. Görög Demeter 1801-ben, Egerben jártában még látta, s kezében forgatta a kézirat lapjait, de annak a tudomány rendkívüli kárára, nyoma veszett, noha arról 1802-ben a Magyar Hirmondó is beszámolt.

Befejezésül el kell mondanunk, hogy a három egri „kutató”-nak az aggteleki cseppkőbarlangban jártat helyszíni adatok is hitelesítik. Evekkel ennek előtte a barlang falába bevésve megtalálták Szartory, Farkas és Adami nevét!

Csak kuriózumként említem meg, hogy 1801-ből fennmaradt Csokonai Vitéz Mihály leírása a cseppkőbarlangról.

Úgy hisszük, hogy most, amikor újból kezdetét vette a Baradla teljesebb tudományos megismerése, nem haszontalan megemlékezni arról, hogy Szartory József egri püspöki mérnök 194 esztendővel ezelőtt a barlangról készítette az első mérnöki felmérést, az első térképet, mely egyben a világ első barlangtérképe is.

Sugár István